

4. Тодыка Ю. Н. Толкование Конституции и законов Украины. Харьков : Факт, 2003. 328 с.

5. Тлумачення та застосування Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод Європейським судом з прав людини та судами України : навч. посіб. / М. В. Мазур, С. Р. Тагієв, А. С. Беніцький, В. В. Кострицький ; відп. ред. В. М. Карпунов. Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2006. 600 с.

Кузьма Вікторія Юріївна

к.ю.н., доцент кафедри міжнародного права

Львівського національного університету імені Івана Франка

РОЛЬ РАДИ ЄВРОПИ У ПІДТРИМАННІ СУЧАСНОГО МІЖНАРОДНОГО ПРАВОПОРЯДКУ І ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Активними учасниками сучасного міжнародного правопорядку окрім держав є і інші суб'єкти міжнародного права, а саме міжнародні міжурядові організації. В умовах російсько-української війни, регіональні інституції також підтверджують свої цілі створення і здійснюють беззаперечний вплив на забезпечення упорядкування суспільних відносин у сфері захисту прав людини.

Рада Європи (РЄ) є однією з міжурядових організацій, яка була заснована ще в 1949 р. з ціллю єднанням народів та співпраці європейських держав у різних сферах. Слід погодитись з науковцем В. Манукяном, що створення РЄ було захисною, «інстинктивною» реакцією Європи на величезні гуманітарні небезпеки другої пол. ХХ ст. – фашизму і комунізму [1, с. 84]. При цьому, саме ця інституція найшвидше відреагувала на виклики того періоду, та і надалі здійснює підтримку не тільки європейського, а й міжнародного правопорядку в умовах сьогодення.

Нещодавні події у зв'язку з нападом Росії на Україну, підняли знову гостру дискусію не тільки в науковій спільноті, а і в громадянському

суспільстві про неспроможність забезпечення миру і безпеки на рівні ООН та недовіра окремих інституцій, в тому числі спеціалізованих установ ООН і навіть неурядових організацій реагувати на загрози сучасності.

Відомо, що в основі міжнародного правового порядку лежать: погоджені міжнародним співтовариством права і основні свободи людини і громадянина, а також інші правила, що регулюють стосунки між суб'єктами міжнародного співтовариства (зокрема, державами) і прийняті у вигляді звичаїв або багатосторонніх міжнародних угод; стандарти, що встановлені двосторонніми або багатосторонніми угодами і регулюють взаємодію між державами, або принципи врегулювання суперечок, що виникають між ними; норми міжнародного права, що регулюють стосунки між державами і іншими суб'єктами, що становлять міжнародне співтовариство, як в мирний час, а так і під час війни [2, с. 4].

Сьогодні РЄ дійсно є тим форумом, що здатний відповідати на глобальні виклики третього тисячоліття. Функціонування інституцій РЄ протягом понад півстоліття з часу її заснування показало, що ця організація пішла значно далі, (а багато в чому і всупереч) цілей, викладених в її Статуті.

Агресія Росії проти України та анексія Криму показують: найбільш явні порушення, найбільш чіткі виклики міжнародному праву полягають саме у сфері прав людини, а врегулювання конфлікту більш-менш ефективно проявляється не у діяльності суто міждержавних форумів (таких як ООН), а у функціонуванні організацій, спрямованих на захист прав людини. Передусім тут слід відзначити роль РЄ та ЄСПЛ, які здатні реагувати на виклики правам людини, застосовуючи «європейський консенсус» – однозначно встановлений стандарт захисту основоположних прав, з урахуванням специфічних особливостей відповідної держави чи субрегіону [3, с. 305–308].

Отож варто поставити питання, які дії РЄ слід ж віднести до підтримки та забезпечення міжнародного правопорядку починаючи з 24 лютого 2022 р.?

По-перше, 16 березня 2022 р. Росію було вже виключено з Організації. Процес був запущений ще 25 лютого 2022 р. відповідно до ст. 8 Статуту Ради

Європи, Комітет Міністрів (КМРЄ) спочатку призупинив РФ її прав представництва в КМРЄ і Парламенській Асамблеї (ПАРЄ) з негайним набранням чинності в результаті збройного нападу РФ на Україну. А 15 березня 2022 р., ПАРЄ одноголосно прийняла висновок, згідно з яким РФ більше не може бути державою-членом Організації. Відповідно, внаслідок припинення членства РФ у РЄ для осіб під її юрисдикцією перестають діяти правові й політичні механізми РЄ [4]. Припиняються візити і відповідні звіти ПАРЄ, місії спостерігачів на виборах, візити та доповіді Комісара Ради Європи з прав людини і багато інших моніторингових механізмів [5]. Це безпрецедентна подія, яка сталася за більш як 70-річний період функціонування РЄ, виключення члена Організації за грубе порушення не тільки положень Статуту, агресії проти України, а й усіх засад мирного співіснування.

По-друге, ще 1 березня 2022 р, Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) застосував тимчасові заходи відповідно до запиту від України (від 28.02.2022) у зв'язку з «масовими порушеннями прав людини, вчиненими російськими військами в ході агресії проти суверенної території України» і постановив указати Уряду РФ про утримання від нападів на цивільне населення та цивільні об'єкти [6]. Вдруге, 23 серпня 2022 р. Україна подала запит до ЄСПЛ щодо застосування тимчасових заходів у справі Україна проти Росії (X) (№ 11055/22) вже з метою забезпечення прав військовополонених (відповідно до ст. 2 і ст. 3 Європейської конвенції справ людини) та не судити їх жодним трибуналом. Суд, відзначив що питання, порушені у запиті, були охоплені його рішенням від 30 червня 2022 р. у справі «Олійніченко проти Росії та України» щодо іншого військовополоненого, який утримується російськими силами. У цій справі Суд зазначив, що ці тимчасові заходи поширюються на будь-які прохання від імені українських військовополонених, які перебувають у російській тюрмі [7].

По-третє, 13 жовтня 2022 р. ПАРЄ ухвалила безпрецедентну резолюцію «Подальша ескалація агресії Російської Федерації проти України», в якій

виділено ті питання, які практично не були зібрані в одному документі і не підтверджені іншими міжнародними інституціями. Варто зацентувати увагу на найбільш важливих положеннях, які підтверджує Організація, що:

1. вторгнення РФ в Україну – це жорстока та нелюдська агресія, яку необхідно однозначно засудити як злочин сам по собі, як порушення міжнародного права, та як серйозну загрозу міжнародному миру та безпеці;

2. проведені референдуми в Донецькій, Херсонській, Луганській та Запорізьких областях (23 та 27 вересня 2022 р.), повинні вважатися недійсними та не мати юридичних наслідків. Спроба анексії цих регіонів РФ є порушенням міжнародного права, так і як анексія Криму;

3. незаконна окупація та мілітаризація Запорізької АЕС РФ – це порушення міжнародного права та несумісне з обов'язками ядерної держави, яка має постійне місце в Раді Безпеки ООН (РБ). Генеральній Асамблеї (ГА) слід розглянути питання про місце РФ в РБ. Настала необхідність реформування РБ і посиленні ролі ГА, у питаннях, що стосуються підтримки міжнародного миру та безпеки;

4. військовополонені, які утримувані збройними силами РФ, зазнають тортур і жорстокого поводження;

5. нелегітимний режим Лукашенка сприяє агресії РФ проти України;

6. необхідно прискорити створення Спеціального (ad hoc) Міжнародного трибуналу для переслідування злочину агресії проти України;

7. необхідно створити комплексний міжнародний механізм компенсації, включаючи міжнародний реєстр збитків;

8. нинішній російський режим є терористичним;

9. необхідно провести четвертий саміт в історії Організації та поставити питання підзвітності РФ, а також підтримки України на порядок денний саміту;

10. РФ повинна негайно припинити агресію проти України, повністю та беззастережно вивести свої сили з її території, в межах її міжнародно визнаних

кордонів та також вивести свої війська з території Грузії та Республіки Молдова та ін.[8].

Отож, підсумовуючи, можемо зазначити, що в умовах сьогодення, тільки РЄ є тією однією регіональною організацією, яка виключила РФ за агресію проти України і діє найактивніше з по-між усіх міжнародних інституцій приймаючи важливі рішення для нашої держави. Водночас, ООН як гарант безпеки миру у світі, спеціалізовані установи ООН, МАГАТЕ, ОБСЄ, окремі міжнародні неурядові організації не повністю виконують свої поставленні завдання та в свою чергу показують свою неспроможність діяти в умовах сучасних викликів. Поки ООН і інші організації буде реорганізовано або переформатовано, припускаємо, що РЄ почне займатися питаннями безпеки і оборони на європейському континенті поряд з ЄС і НАТО. РЄ доказала, що виконує важливу місію в межах визначеною Статутом та рухається далі закріплюючи поступово нові сфери впливу на регіональному рівні.

Якщо початково, РЄ створювалась для протистояння фашизму і колоніалізму, то саме під час російської війни проти України ще раз підтверджено беззаперечну роль РЄ – як основного джерела стандартів у сфері захисту прав людини та на теперішньому етапі здійснює значний внесок у підтримку міжнародного правопорядку побудованого саме на європейських цінностях у боротьбі з «рашизмом» у ХХІ ст.

Джерела:

1. Манукян В. І. Страсбургское право. Европейский суд по правам человека. Право, практика, комментарий. Харьков: Право, 2017. 600 с.
2. Чайковський Ю. В. Держава і міжнародний правопорядок. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2011. № 2(4). С. 1–12. URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2011/n2/11cyvimp.pdf>.
3. Буткевич О. В. Функціонування Ради Європи в ХХІ столітті: між європейським консенсусом» » і правовим плюралізмом. *Міжнародний конгрес європейського права: збірн. наук. праць* (м. Одеса, 21-22 квітня 2017 р.). Одеса: Фенікс, 2017. С. 305–308.

4. [CM/Del/Dec\(2022\)1428ter/2.3](#). Consequences of the aggression of the Russian Federation against Ukraine. Procedure under Article 8 of the Statute. 1428ter meeting, 16 March 2022. URL: https://search.coe.int/cm/pages/result_details.aspx?objectid=0900001680a5d7d9.
5. Анцупова Т. О. Наслідки виключення РФ з Ради Європи. *Закон і бізнес*. 17.03.2022. URL: <https://zib.com.ua/ua/150910.html>.
6. ECHR 068 (2022). The European Court grants urgent interim measures in application concerning Russian military operations on Ukrainian territory. Press release issued by the Registrar of the Court. 01.03.2022. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{%22itemid%22:\[%22003-7272764-9905947%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{%22itemid%22:[%22003-7272764-9905947%22]}).
7. Request for urgent measures concerning Ukrainian prisoners of war. ECHR 256 (2022) 24.08.2022. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-7411153-10142112>.
8. Resolution 2463 (2022). Further escalation in the Russian Federation's aggression against Ukraine. Text adopted by the Assembly on 13 October 2022 (32nd sitting). URL: <https://pace.coe.int/en/files/31390/html>.

Поляруш-Сафроненко Світлана Олександрівна

к.ю.н, доцент кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін Білоцерківського національного аграрного університету

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБ'ЄДНАНОЮ ТЕРИТОРІАЛЬНОЮ ГРОМАДОЮ ПРАВА ОСОБИ ОБИРАТИ І БУТИ ОБРАНИМ

Досліджуючи питання забезпечення об'єднаною територіальною громадою (ОТГ) прав людини, слід звернути увагу на механізм забезпечення саме конституційного права обирати і бути обраним за допомогою якого здійснюється формування органів і посадових осіб місцевого самоврядування в ОТГ.